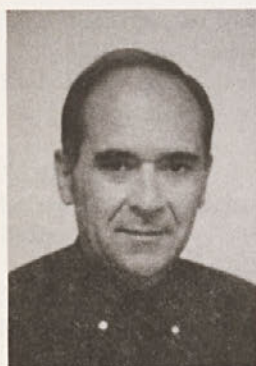

S KAJAKOM PO SOČI

*Med
sodobne
oblike
slovenske
prisotnosti
na vodnih
tokovih v*

goriškem prostoru (v Italiji) sodi kajakaštvo. V Gorici skrbi za to dejavnost društvo Šilec, ki privreja vrsto pobud rekreacijskega, priložnostnega in družabnega značaja. Že dvajset let se ustvarjajo novi običaji, nova zbirališča, nov žargon, novi "obredi". Vsekakor so značilna tudi oblačila in oprema.

Prihodnje leto bo o tem izšla fotografska monografija s spremnim besedilom.

Ljudje živimo v prostoru, skušamo ga dojeti, vstopati vanj, nositi ga v sebi, ne le v osebne, temveč tudi v kolektivnem spominu. Skušamo doživljati ostale v družinskem krogu, na delovnem mestu, ob kulturnih dogodkih, ob prostem času z vsemi zapletenostmi gibanja, premikanja, zasedanja in osvajanja prostora, izogibanja, iskanja, umikanja, ponujanja in zapuščenja. Zarisati si v zavest širši prostor z letenjem v turističnem enomotorniku, zajeti z enim samim pogledom rodno ali prisvojeno pokrajino in strniti celoten vtis, je eden od načinov. Vzpeti se vrh gore in povezati nevidne sledi, vtisnjene v travo, skale, drče, melišča in steze v različnih letnih časih, je v

Kovinski čoln Igorja Čuka na Soči pri mostu v Gorici, 2000.

slovenskem prostoru dokaj razširjena navada.

Občutek vključenosti v prostor je dokaj pristen v gozdu. Ta te sprejme in objame, nizko raste je prijazno in koristno, strezni te tišina "stoječega ljudstva", kot so drevesa imenovala nekatera plemena ameriških

domorodcev, osamelci izletnika zresnijo, mahovje razneži, smrečje pomiri, suho listje pootroči ... Slovenci smo v gorah prešerni, na morju nerodni, v mestih slabo vraščeni, na polju staromodni, v tovarnah zakrknjeni, v uradih ošabni ali priliznjeni, v gozdu skrivnostni: največkrat prijateljski, občasno

Kajakaški tečaj 1988, Soča obala po Permo

krvoločni, saj po tisoč petsto letih še nosimo v sebi prvotno domovino.

Kaj pa reke? Skoraj neznano, odmišljeno okolje. Komaj srečaš koga, ki doživlja reke. So pa takšni Solkanci in Bovčani. Taborniki hodijo že nekaj desetletij vsako poletje taborit na bregove Nadiže, Završnice, Savinje, Kolpe, Save, Martuljščice, Soče, Koritnice, Radovne in različnih Bistic. V prejšnjih desetletjih so tu in tam tudi zaveslali po njih, a je šlo za vzgojne pristope daleč od domačega prostora. Večina doživlja reke le v povezavi z bregovi, bližnjimi polji, mostovi in pristanišči, zelo poredko pa kot samostojne dejavnike naravnega okolja. Takšne so reke le, če se spustiš vsaj nekaj kilometrov po njihovi strugi.

Gorico in njena predmestja ter Sovodnje z bližnjimi vasmí zaobjemata dve reki: Soča in Vipava. Niti prebivalci italijanske narodnosti niti Slovenci že zdavnaj nimajo z njima nobenega stika, ki bi bil povezan z vsakodnevnimi opravili, kot je bilo nekoč pranje, napajanje goveda ali konjev, ribolov za večerni priboljšek, morda celo odžezanje med delom na polju in osvežitev s kratkim skokom v tolmun. Tudi gospodarske dejavnosti, kot so kopanje peska, pridobivanje proda za gradnjo dvoriščnih zidov, če že ne stanovanjskih hiš, brodarjenje ... so zamrle.

V bližini Gorice se nihče več ne kopa v Soči, kot se je včasih dogajalo ob izlivu Pevmice, pri Podzemljuhu ali na Skrlah, še

manj v Vipavi kot nekoč pri Peči ali na Malnišču. Mladež ne skače več v sredino reke po gunganju na vrvi (srobotu), domiselno privezani na močno akacijevo vejo. Posamezniki ali pari se hodijo kvečjemu sončit v poletnih mesecih na rečni prod ali skale (zlasti okrog pevmenskega jezua in v bližini sovođenjskega avtocestnega mostu) pravzaprav zaradi iskanja samote. Zgodi se, da na več kot trideset kilometrov dolgem spustu do izliva Soče v morje srečaš na praznični dan (ob delavnikih še manj) le tri ribiče, ki v tišini ždijo med nizkimi vejami obrežnih dreves.

Verjetno je prav zaradi tega odmišljanja rečnih tokov med prebivalstvom in odsotnosti ljudi v strugah Soče in Vipave v zadnjih dvajsetih letih, vsaj v širši okolici Gorice, naravno okolje še bolj privlačno in skrivnostno.

Nad večjimi jezovi pri Pevmi, pri Zagraju in na Vipavi pri Orehovljah je treba izstopiti, zlasti če je vodostaj nizek in ne omogoča zdrsa po gladki površini v spodnji tolmun. Čolne je treba nekaj deset metrov vleči skozi grmovje in med drevjem ob robu jezua. Na manjših in krajših brzicah poišče pot med čermi najprej čelni veslač, nato pa nakaže ostalim, kod je najbolj varno. Zgodi se, da se kdo prevrne tudi na lažjih mestih, na primer pod mostovi, kjer se voda zavrtinči: dva ali trije mu priskočijo na pomoč, da pride do brega, kajti sredi reke se ne da zlesti v plovilo. Na bregu je treba – pogosto je to naporno zaradi vej in kamnov

– najprej sprazniti vodo s preobračanjem plovila in včasih tudi z gobo, ki sodi k obvezni opremi, in nato s precejšnjo spretnostjo (zlasti če voda dere) spet sestati vanj.

Sicer pa se vsakdo rešuje iz kočljivega položaja tudi sam, saj je kajak, ki se ne more potopiti zaradi gumijastega mehurja v zadnjem delu in kakšnega kosa stiroporja v premcu, tudi rešilni čoln. Nerodno in zahtevno je reševanje vesla, ki ga kajakaš ne sme nikoli izpustiti iz rok, sicer ostane povsem nebogljen na pol poti do cilja. Zato pa velja nenapisano pravilo, podobno tistemu v gorah, da se ne podajamo sami na reko, razen v predele, ki jih dobro poznamo, ali kjer kratkim brzicam sledi umirjen tok. Letos poteka trideset let, odkar je po drugi svetovni vojni kajakaštvo zaznavno prisotno med Slovenci na Goriškem (v Italiji). Kajake so v rekreacijske in (času ustrezne) tekmovalne namene uporabljali že med obema vojnama v Podgori, od koder so po vojni prenesli izročilo v Solkan, kjer je tekmovalna kajakaška dejavnost dosegla zavidanja vredno svetovno raven.

Na Goriškem so začeli uporabljati kajake v taborniški organizaciji Rod modrega vala leta 1968, in sicer na poletnih taborjenjih v raznih krajih Slovenije. Tedaj sem se iz Trsta za stalno preselil v Gorico in kajake – tedaj še iz gumiranega platna, ki se je napenjalo z vstavljanjem notranjega lesenega ogrodja – prinesel s seboj za potrebe goriške taborniške družine. V začetku sedemdesetih let so se začejala pojavljati ta plovila, kupljena sicer v Solkanu, v soški strugi na italijanski strani meje in na Doberdobskem jezeru.

Drugo podobno jedro zanimanja se je oblikovalo v Štandrežu in v sovođenjskih vaseh. V okviru Združenja slovenskih športnih društev je zato nastala zamisel, da bi tem sorodnim pojavom dali skupni imenovalec. Tedaj sta bili – v duhu preseganja takoj po vojni dokaj zaprte meje – na Goriškem v razmahu dve množični rekreacijski dejavnosti: pohod in kolesarjenje prijateljstva. Obe pobudi sta potekali na obeh straneh meje. Prvo je prirejela italijanska stran, drugo pa novogoriški športni krogi. Tudi manjšinska narodna skupnost je želela sodelovati, zato smo se domenili, da ponudimo vodno in način preseganja meje.

Soška regata od Solkana do Podgore je stekla leta 1986, ponavlja pa se nepretrgoma 15 let (od začetnih 35 tudi do 200 udeležencev z obeh strani meje in tudi iz notranjosti Slovenije in Furlanije). Regata je bila prva leta povod, da so se zvrstile tudi ostale dejavnosti: tečaji za izboljšanje

tehnike (po 15 udeležencev), spusti od Gorice do Sovodnjah z različnimi plovili (kajak, kanuji, mali gumenjaki - 2x po 40 udeležencev, splav iz sodov) ter prosto veslanje posameznikov in skupinic v strugi pod mestom po reki navzgor do državne meje v duhu rekreacije, doživljanja vodnih tokov in spoznavanja obrežij. Povsem izven organiziranih dejavnosti, a v duhu pristnega stika s Sočo, je poleti vsak dan opaziti sicer maloštevilne starejše posameznike iz Pevme in Gorice, ki so si čolne zgradili z veliko domišljije (na priloženem posnetku je čoln, zgrajen iz pločevinastih krivin - Igor Čuk) in tehnični sposobnosti. Sredi devetdesetih let je trikrat zapored potekal plavalni maraton med Solkanom in pevmskim jezom v organizaciji novogoriškega Društva za podvodne dejavnosti in zamejskih športnikov; vsi udeleženci so bili iz Slovenije.

Nato je prišla na vrsto tudi Vipava, da bi se na obeh rekah, ki zaobjemata Gorico z bližnjo okolico, srečevali slovenski kajakaši in poznavalci najrazličnejših koticov, ki so v ljudskem izročilu pribrežnih prebivalcev začeli toniti v pozabo. Na Vipavi, ki je mirnejša od Soče, so se zvrstila tudi hitrostna tekmovanja dvakrat v spustu (9 in 14 udeležencev) in dvakrat v slalomu (25 in 30 udeležencev z obeh strani državne meje) na ravni ljubiteljske dejavnosti, kar pomeni brez uradnih vpisov v vsedrjavno kajakaško zvezo. Medtem so stalni udeleženci tudi uradno ustanovili društvo z imenom *Šilec* (1994), kar po starem slovenskem izročilu pomeni kajak oziroma ozko in na koncih izostreno plovilo. Pred tem so nekatere pobude potekale v organizaciji dveh kulturnih društev, in sicer *Oton Župančič* iz Štandreža in *Andrej Paglavec* iz Podgore, na sedežu katerega so kajakaši pravzaprav dobili svoj domicil. Tam potekajo njihovi občni zbori in sestanki, v prostorih društva prikazujejo diapozitive, v sodelovanju z ribiškim društvom Čarnik iz Pevme-Oslavja pa so postavili tudi večjo razstavo o vodnih dejavnostih.

Skupina, ki povezuje 25 do 30 kajakašev, si je omislila tudi zahtevnejše podvige, povezane s spoznavanjem rečnega ekosistema. V enem dnevu (1992) so preveslali Vipavo od izvira do izliva (52 km), nato Sočo (1993) od Sovodnjah do izliva v morje (32 km), kar so po treh letih ponovili, Sočo v zgornjem toku od Kobarida do Tolmina (1994) in Idrijco, nekajkrat pa so zaveslali po Doberdobskem jezeru, na katerem sicer samevajo le čolni priložnostnih ribičev. Leta 1994 je nastala nova pobuda, in sicer množičen spust (od 40 do 80 udeležencev z obeh strani meje)

Soča - Izliv Tolminke 2000, z Borisom Čemeljem pri njegovem čolnu.

po Vipavi od Renč do izliva v Sočo pri Sovodnjah (18 km). Isto leto je v okviru Šole preživetja potekal tudi ekipni triatlon, ki je predvideval vožnjo s kajakom od izliva Pevmice do jeza pri mostu na cesti Gorica-Ločnik, nato tek do telovadnice v Sovodnjah in na koncu kolesarjenje na krožni progi Sovodnje-Vrh-Gabrje ter prečkanje struge Vipave pri Peči (45 udeležencev). Na Soči pod Štandrežem se je odvijala tudi prava slalomska tekma z vratci, sojenjem in nagradami (1995), nekaj let prej (1988) pa hitrostna tekma s spustom od goriškega sejmišča do običajnega cilja pod avtocestnim mostom v Sovodnjah. Udeležba je bila kakovostna (34), saj so zaveslali tudi udeleženci mladinskega svetovnega prvenstva v Španiji iz kluba Soške elektrarne v Solkanu, ki tudi sicer sodeluje na čezmejnih prireditvah. Novoletni spust je vsekakor poseben dogodek (povprečno 10 udeležencev, od Gorice do Sovodnjah), ki se od leta 1993 zgodi vsak prvi dan v letu okrog poldneva. Na isti razdalji je skupina dvanajstih kajakašev opravila dva nočna spusta z lučmi. Štandreška krajevna skupnost jih je spremljala z obrežno baklado, ki jo je organizirala v dobrodelne namene. Kajakaši so v temni strugi s prižganimi svetilkami vijugali v vrsti, opisovali kroge, se vračali po strugi navzgor in odzdravljali klicem z brega. Spust so zaključili na Pilošču v Štandrežu ob kuhanem vinu in sladcah.

Na koncu vsake prireditve pa tudi navadnih

skupinskih spustov ostali člani kluba ali sorodniki udeležencev pripravijo malico s čajem. Običaj je, da na koncu, zlasti pod avtocestnim mostom v Sovodnjah, udeleženci oblečeni poskačejo v vodo in nekako obredno zaplavajo v zahvalo vodnemu toku, ki jih ni med potjo prevračal ali se huje poigral z njimi. Ob množičnih pobudah prihod navadno ni skupinski, ker se med veslanjem čolni razpotegejo v dolgo črto, ki se tudi prekinja, saj so sposobnosti in želje različne. Zato pa so toliko bolj slikoviti začetki, ko se na določen znak hkrati premakne na desetine raznobarnih plovil, rešilnih jopičev in čelad, medtem ko se dvojna vesla drobno svetlikajo nad rečno gladino.

Če je prireditev uradna, sodi na začetek ali konec kakšen pozdrav predstavnikov krajevnih upravnihi oblasti, podeljevanje priložnostnih pokalov najštevilnejšim skupinam ali tistim, ki so prišli iz najbolj oddaljenih krajev. Včasih priložnostne nagrade izžrebajo, ker je udeležencev preveč, da bi jih prejeli prav vsi. Ob koncu Soških regat je skupno kosilo na travniku okoli sedeža kulturnega društva Andrej Paglavec v Podgori, med množičnim spustom po Vipavi pa pripravijo krajani v Biljah malico z doma pečenim kruhom, sirom, mortadelo in pijačo, vzdolž struge pa se vedno najde kdo, ki z brega ponuja v okrepčilo kozarec domačega vinskega pridelka. Udeleženci regate na Soči in spusta po Vipavi prejmejo vsakokrat majico z napis in simbolom prireditve. Običajno

spremljajo dogajanje novinarji, ekipa katere izmed televizijskih postaj in kakšen fotograf časopisne hiše.

Kajakaši v nepremočljivih letnih ali zimskih kombinezonih ali tudi brez njih, s čelado ali brez, vsekakor pa z rešilnim jopičem in s krovnico okoli pasu, ki jo pritrđijo na obod odprtine na plovilu, se podajajo na navadne vodne sprehode tudi sami. Z enosedeznimi, okrog štiri metre dolgimi plovili iz steklenih vlaken ali iz trde plastike (vesla pa so vselej lesena) tako intimneje doživljajo bregove, rastlinje in vodno aviofavno, ki je nepričakovano bogata prav v bližini mesta. Galebi so se v zadnjem desetletju čedalje više podali od morja do Gorice in včasih tudi čez, pri Sovodnjah je mogoče srečati divje gosi, v trideset metrov globoki strugi pod Gorico, z povsem zaraslimi bregovi, ki podobno kot marsikje na Vipavi spominjajo na okolja daleč od civilizacije, pa je nešteto rac in ponirkov, tudi nekaj labodov. Prav takšno plovilo, kakršno je kajak, omogoča, da veslač dokaj hitro, a hkrati neslišno zdrsne v neposredno bližino živali, preden prestrašena zafrfota in se požene v nizek let, zariše blago krivuljo in se ponovno položi na vodo.

Manj je rib, čeprav voda v Soči in Vipavi pod Livado, Štmavrom, Gorico, Pevmo, Podgoro, Štandrežem, Sovodnjami, Rupo, Pečjo, Gabrjami, Rubijami in Petoveljami ni tako onesnažena kot morda kje drugje. Včasih pa le švigajo cele jate po nizkem dnu in potrjujejo zgodbe o rekordnih ulovih somov, kar se včasih posreči zlasti članom sovodenjske ribiške družine. V takšnem okolju imajo kajakaši goriškega kluba Šilec možnost vzpostaviti stik z naravnim okoljem in spoznavati, kako v doživljanju narave z vrha gore prevlada moški, osvajalsko nestrpen pol, ponos nad opravljenim vzponom, izpostavljenost in načrtovanje. V strugi je lahko drugače: drznost je potrebna le na brzicah, sicer pa prevladuje razpoložljivost, umirjenost, dolgoročnost, varnost, skrivnostnost, ženskost. Gorski vrh lahko najde svoje ravnovesje v strugi, hrib v reki, greben v rečni dolini, špiček v krnici, kjer morda reka izvira.

Zakaj se torej, kljub tem prvinam, tudi na Goriškem tako malo deklet in žensk podaja s kajaki na veslanje (5%)? Odgovori so gotovo družbeno razložljivi, morda pa je kateri tudi strogo etnološke narave. Zlasti v Sloveniji se marsikdo sprašuje, kako da se v Gorici ali Sovodnjah niso razvile redne tekmovalne oblike kajakaštva z nastopi na prvenstvih in (mednarodnih) prireditvah, če je dejavnost pravzaprav relativno bogata in predvsem dolgotrajna. Vzrokov je več, a

ni tu prostora za razčlenjevanje. Mislim pa, da je eden izmed njih prav gotovo pojmovanje prisotnosti na vodi, kakršno je opisano z organizacijskimi in miselnimi prvinami v zgornjih odstavkih. Vsem članom in prijateljem *Šilca* je vsekakor več do ohranjanja in obnavljanja obrežnih slovenskih ledinskih imen kot pa do krčenja števila sekund med vratci.

